

Klima- og miljødepartementet

5. september 2025

Deres referanse: 24/1034

Høringssvar «Ikke rett fram»

Rapport fra ekspertgruppen for utredning av virkemidler for å fremme sirkulære aktiviteter

1 Generelle kommentarer

Naturvernforbundet vil rose ekspertgruppen for solid og grundig arbeid. Den trekker fram god dokumentasjon for sine forslag og kommer med nye forslag som ikke har vært drøftet i særlig grad tidligere. Som samfunn har vi brukt lang tid på å effektivisere den lineære økonomien. Nå er det på overtid å gjøre endringer som sikrer overgang til en sirkulær økonomi.

Rapporten viser mange av de nødvendige omstillingene som må skje om norsk materialavtrykk skal komme ned til et bærekraftig nivå. Som rapporten viser, er det ikke bare klimatiltak som må innføres, det må gjøres tiltak på alle områder.

Ifølge [Sustainable Development Index](#) har det norske samfunnet et materialforbruk nærmere 42 tonn råmaterialer per innbygger. Dette er det 8. største forbruket per innbygger av 163 undersøkte land. Når det gjelder klimagass, har vi ifølge denne indeksen det 12. største utslippet per innbygger. Det er dette forbruket som fører til at norsk overforbruksdag er allerede 16. april.

De fleste ressurser er begrensede. Nå bruker vi langt mer ressurser enn jorda klarer å gjenskape – det er en situasjon vi må ta på alvor. Endringen for å komme ned til et bærekraftig nivå vil måtte bli stor, og som rapportens tittel antyder: Det finnes ikke et enkelttiltak som kan fikse situasjonen.

Naturvernforbundet oppfordrer regjeringen til å følge opp rapporten med mange og konkrete tiltak. Her kan mye gjøres samtidig på ulike arenaer.

Våre kommentarer følger nummereringen i rapporten. Ettersom vi ikke kommenterer på alle delkapitler, har vår nummerering en del hopp.

Med vennlig hilsen

Norges Naturvernforbund

Truls Gulowsen
leder

Anne Guri Solem
fagrådgiver

2. Sammendrag, vurderinger og anbefalinger

Overblikk kapittel 2

Naturvernforbundets kommentarer

I dette kapittelet presenterer ikke ekspertgruppen konkrete forslag, men trekker fram fem perspektiv:

- Omstilling til sirkulær økonomi blir ikke rett fram
- Forbruk utfordrer planetens tåleevne
- Samarbeid med EU er nødvendig
- Nytt må bli dyrere, men sirkulære løsninger må lønne seg
- En sirkulær økonomi fremmer bærekraft, konkurransekraft og beredskap

Vi vil først berømme ekspertgruppen for grundig arbeid som viser at overgangen til en sirkulær økonomi vil kreve endringer på svært mange felt. Samtidig viser de at ved å begynne å nøste i de riktige trådene, er det mulig å realisere store endringer, så lenge rammene ivaretas.

Vi oppfatter ekspertgruppen til å definere grønn vekst som økonomisk vekst som ikke øker ressursuttaket (areal, råvarer og energi), og legger denne forståelsen til grunn videre.

Selv om overgangen ikke er «rett fram», viser rapporten viktige steg for å komme i gang. Vi setter pris på at planetens tåleevne trekkes fram som en viktig grense for ressursbruk som ikke kan forhandles bort.

Vi ser igjen de fem perspektivene gjennom rapporten, noe som gjør rapporten helhetlig og grundig.

Dagens økonomiske system er i ferd med å ødelegge levestruktur for mennesker. Vi trenger ledere i alle sektorer som tar situasjonen på alvor og tar beslutninger som er riktige i det lange løp.

Norge er i en unik situasjon til å foreta endringer, vi kan hvis vi vil. Det som er viktig nå, er at de gode anbefalingene blir fulgt opp gjennom praktisk politikk.

3 Hva er sirkulær økonomi og hvordan kan det beregnes?

3.5 Ekspertgruppen anbefaler at

- Norge skal redusere sitt forbruksfotavtrykk så det er innenfor planetens tålegrenser ved å begrense forbruket av, og øke gjenbruk av, ressursene.
- Myndighetene prioriterer leveranser av data og statistikk til Eurostats rammeverk for sirkulær økonomi slik at det etableres verdier på alle de 27 indikatorene for Norge.
- Myndighetene utarbeider en årlig oversikt over hvordan Norge ligger an til å nå sine mål og forpliktelser, og hvordan Norge.

Naturvernforbundets kommentarer

Naturvernforbundet er enig i ekspertgruppens anbefaling om at Norge skal redusere sitt forbruksfotavtrykk så det er innenfor planetens tålegrenser ved å begrense forbruket av og øke gjenbruk av ressursene. Begrensning av forbruket er essensielt, og utviklingen er på feil vei. Circularity Gap-rapporten om Norge, lansert våren 2025, viser at sirkulariteten i norsk økonomi er 2 prosent, samme nivå som for fem år siden.

Naturvernforbundet håper det settes mål for sirkulariteten i norsk økonomi som vil føre oss innenfor planetens tåleevne innen vi når vippepunkt for ett eller flere av de planetære systemene, og på den måten gå foran som et godt eksempel.

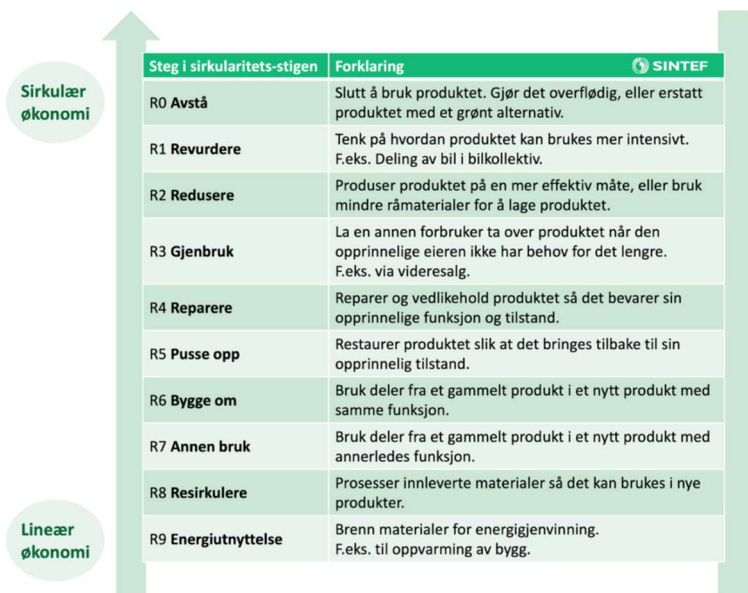
Som ekspertgruppen understreker, å endre fra lineær og fossilbasert økonomi til en bærekraftig

sirkulær økonomi er ikke rett fram – det krever tusenvis av små og store endringer. For å komme i gang må det gjøres noen store grep som viser retning og ambisjon, uten over det generelle.

Nær alle ressurser må nå sees på som begrensede. Ingen ressurser kan brukes uten negative konsekvenser.

Naturvernforbundet støtter at det videre arbeidet forholder seg til de ni planetære grensene, og at prinsippene vist i R-stigen legges til grunn for tiltak.

Kapittel 3 gir god bakgrunnsinformasjon og berører flere deltema. Naturvernforbundet støtter forslagene og kommenterer de mer konkrete forholdene i de kommende kapitlene.

R-stigen for sirkulære aktiviteter (Sintef).

4 Hvorfor stimulere til en mer sirkulær økonomi?

4.6 Ekspertgruppen anbefaler at

- Sirkulærøkonomiske aspekter integreres i all klima-, miljø- og ressurspolitikk.
- Norge skal sørge for å nå sine nasjonale klima- og miljømål og hva som er ønsket tilstand.
- Norge skal sørge for å oppfylle sine forpliktelser i Parisavtalen, Naturavtalen og avtalen om FNs bærekraftsmål, oppfylle sine EØS-forpliktelser på klima- og miljøområdet og andre relevante forpliktelser internasjonalt.

Naturvernforbundets kommentarer

Disse anbefalingene er mer som mål å regne enn rene tiltak. Vi støtter at Norge konkretiserer ambisiøse mål. Verken i strategi for sirkulær økonomi eller i handlingsplan for sirkulær økonomi er det satt mål.

Norge ligger særlig dårlig an i oppnåelsen av bærekraftsmål 12: Ansvarlig forbruk og produksjon. Dette kommer klart til syne i delmål 12.5: *Innen 2030 redusere avfallsmengden betydelig gjennom forebygging, reduksjon, materialgjenvinning og ombruk*. Norge satser her på avfallsforbrenning. Forebygging og reduksjon er viktigst i avfallshierarkiet, dernest ombruk og materialgjenvinning. Den store andelen avfallsforbrenning hemmer viktigere tiltak.

Både Det internasjonale ressurspanelet og Klimautvalget 2050 har konkretisert koplingen mellom sirkulær økonomi og tiltak for å redusere klimagassutslippene.

Ekspertgruppen skal ha ros for at den grundig behandler hvorfor ikke en effektiv ressursforvaltning skjer uten inngripen.

5 Virkemidler for å fremme sirkulære aktiviteter

5.11 Ekspertgruppen anbefaler at

- Hele spekteret av økonomiske, regulatoriske og informative virkemidler tas i bruk.
- Miljøavgifter som retter seg direkte mot negative miljø- og klimavirkninger, velges først. I noen tilfeller kan et kvotetak med utslippskvoter være et tilsvarende virkemiddel.
- Når negative miljø- og klimavirkninger oppstår i andre land hvor disse ikke er tilstrekkelig regulert, bør nest-best-virkemidler som miljøtoll, etter mønster av EUs karbontoll, eller innenlandske særavgifter benyttes.
- Subsidier brukes som et supplement til miljøavgifter eller kvoter, og for å påvirke aktørene i en bestemt retning ved å gjøre for eksempel miljøvennlige aktiviteter og teknologier rimeligere.
- Direkte reguleringer som påbud og forbud brukes der det er vanskelig å innføre treffsikre økonomiske virkemidler, eller der det er helt nødvendig for å få implementert sirkulære teknologier og atferdsendringer.
- Informative virkemidler som sertifiseringsordninger og informasjonskampanjer benyttes for å stimulere til sirkulære teknologi- og atferdsendringer.
- Kombinasjoner av virkemidler benyttes når flere typer markedssvikt eller mål er til stede samtidig.

Naturvernforbundets kommentarer

Vi mener at dette kapitlet på en god måte drøfter ulike virkemidler for å fremme sirkulære aktiviteter. Vi støtter også anbefalingene. Det er et viktig poeng at nest-beste-løsninger må velges der produksjonen foregår i land med svak miljøregulering.

Når det gjelder økonomiske virkemidler, vil vi påpeke at «doble gevinster», altså miljøforbedring og økte avgiftsinntekter til staten (som kan brukes til andre formål, for eksempel skattelette), vil måtte bli midlertidige. Når økonomien er sirkulær og vi har redusert samfunnets klimagassutslipp med 90–95 prosent, vil avgiftsinntektene fra miljøavgifter som har bidratt til dette, falle drastisk. Det er derfor nødvendig å reflektere over hvordan de midlertidig økte avgiftsinntektene forvaltes. Skattelette som eventuelt må reverseres seinere, kan bli utfordrende. Dersom de økte inntektene ikke trengs til midlertidige omstillingstiltak, framstår det for oss som mer logisk og pedagogisk riktig å betale tilbake det økte provenyet som et likt beløp til alle innbyggerne, jamfør ideen om karbonavgift til fordeling.

Gitt at alle ressurser ikke kan gjenbrukes hundre prosent, vil det totale forbruksnivået også påvirke bruken av ressurser inkludert energi og tilhørende klimagassutslipp. Forbruket styres igjen av befolkningens kjøpekraft. Utfordringene som følger av økende kjøpekraft, må derfor bli en del av diskusjonen.

Ekspertgruppa anbefaler bruk av avgifter, men nevner også at direkte reguleringer som påbud og forbud kan brukes der det er vanskelig å innføre treffsikre økonomiske virkemidler, eller der det er helt nødvendig for å få implementert sirkulære teknologier og atferdsendringer. For å hindre naturkonsekvenser er avgifter sjelden tilstrekkelig, og dette burde ekspertgruppa lagt mer vekt på.

Det er fortjenestefullt at ekspertgruppa trekker fram det høye materialfotavtrykket per innbygger Norge har, sammenliknet med andre OECD-land. At to tredeler av utslippene fra norsk forbruk i 2021 skjedde utenfor Norge, er oppsiktsvekkende. Det er verdt å merke seg at OECD foreslår å skape sterkere insentiver for å reversere trenden med økende avfallsgenerering og implementere tiltak for å fremme et

mer bærekraftig forbruksmønster. Det er vanskelig å se at ekspertgruppa her foreslår tilstrekkelig sterke virkemidler.

For råvarer som produseres i Norge, trengs langt mer ambisiøse og oppdaterte lovverk på flere områder. Særlig gjelder dette for skogbruk, men også plan- og arealpolitikk, fiskerier og oppdrett samt generell høsting og bruk av naturressurser. I tillegg må alle miljøfiendtlige subsidier, særlig innen skogbruk, avskaffes i tråd med den internasjonale naturavtalen.

6 EU/EØS-rammeverket for en mer sirkulær økonomi

6.13 Ekspertgruppen anbefaler at

- EU/EØS-regelverk som inngår i EUs grønne giv og er relevant for omstillingen til en mer sirkulær økonomi, gjennomføres fortløpende og så raskt som mulig i Norge.
- Norske myndigheter er aktive i å formidle norske innspill og synspunkter i tidlige faser av regelverksutviklingen overfor de relevante delene av EU-organene. Dette gjelder særlig arbeidet med den varslede Circular Economy Act.
- Norsk forvaltning sørger for å ha kapasitet, kompetanse og koordinert innsats på tvers av departementer og etater for å følge tempoet og omfanget av klima- og miljøpolitikken og omstillingen i EU, slik Klimautvalget og EØS-utredningen har pekt på.

Naturvernforbundets kommentarer

Vi er enige i at Norge bør forholde seg aktivt til regelverksutviklingen i EU/EØS. EU går foran i arbeidet med regelverk som fremmer en sirkulær økonomi, og det er viktig at Norge implementerer dette uten forsinkelser. Samtidig er det avgjørende at Norge beholder egne ambisjoner og går lenger enn både EUs forslag og minimumskrav.

Naturvernforbundet støtter ekspertgruppens (og andres) syn på at EU/EØS-regelverk for omstilling til mer sirkulær økonomi må gjennomføres fortløpende og raskt. Dette krever annen organisering og vilje til å prioritere dette arbeidet enn det som er vist så langt. Vi mener i tillegg at Norge må unngå å bruke minimumsløsningene der landene har fleksibilitet. Som det står i punkt 6.2.1, er det legitimt å forby, begrense eller fremme bestemte varer eller økonomisk aktivitet for formålet beskyttelse av klima og miljø.

Vi støtter ekspertgruppens anbefalinger.

Norge har et etterslep av regelverk som ikke er innført i Norge. Vi mener regelverk for omstilling til en mer sirkulær økonomi skal prioriteres høyt i arbeidet med å komme i rute.

Ekspertgruppen peker tydelig på den triple planetære krisen: klima, natur og forurensing. Disse faktorene påvirker hverandre negativt og må sees i sammenheng. I Norge trekkes forhold som «nye arbeidsplasser» og «mulige nye inntekter til kommunene» fram som argumenter for å se bort fra disse tre krisene. Som regjeringens perspektivmelding viser, er det mer snakk om mangel på arbeidskraft framover enn mangel på arbeidsplasser. Kommuneøkonomien må løses på andre måter enn å forverre klima-, natur- og forurensingskrisene.

Det er derfor utfordrende at flere planlagte industriprosjekter seiler under et grønt flagg, uten at det er tydelig at de faktisk medfører overgang til en mer sirkulær økonomi. fortjener det. Bidrar de til å erstatte produksjon med et høyere ressurs- og miljøfotavtrykk, eler skaper de et nytt forbruk? EU/EØS-rammeverket innenfor Grønn giv kan bidra til å rydde opp, men det er nødvendig med en streng anvendelse av regelverket for å unngå grønnvasking.

Ekspertgruppen kommer tilbake til mer konkrete forslag senere, og vi kommenterer forslagene der de legges fram.

7 Merverdiavgift

Ekspertgruppen anbefaler at

- Markedssvikten som følger av manglende miljøreguleringer ved kjøp av nye varer adresseres ved å gi støtte til salg av brukte varer og støtte til reparasjoner.
- For å stimulere omsetningen av brukte varer, anbefaler ekspertgruppen at støtte gis i form av direkte tilskudd til omsetning av brukte varer hos næringsdrivende eller ved fritak i merverdiavgiften. Begge tiltak vil ha avgrensingsutfordringer og må utredes nærmere.
- Ordningene som velges bør være tidsbegrenset og det må evalueres om de virker etter hensikten.
- Avansemetoden for omsetning av brukte varer forenkles, blant annet ved at kravet om at avansen dokumenteres og beregnes per vare bortfaller, og at avansen i stedet kan beregnes samlet per termin. Dette vil redusere de administrative kostnadene for næringsdrivende og gjøre omsetningen av brukte varer mer attraktivt.

Markedssvikten som følger av manglende miljøreguleringer ved kjøp av nye varer adresseres ved å gi støtte til salg av brukte varer og støtte til reparasjoner. For reparasjoner anbefaler ekspertgruppen at støtten gis gjennom direkte støtte som en reparasjonsordning, og ikke gjennom fritak for merverdiavgift.

- Ordningene som velges, bør være tidsbegrenset, og det må evalueres om de virker etter hensikten.
Fritaket fra merverdiavgift ved utdeling av næringsmidler endres. Det avgjørende bør være om varen har kort gjenstående holdbarhet, og om mottakeren driver aktivitet med allmennnyttig formål, som skoler, idrettslag, musikkorps, loppemarkeder eller veldedighet. Kravet til registrering i enhetsregisteret bør opprettholdes ut fra kontrollformål, likevel slik at mottakeren kan være en del av den registrerte enheten. De nærmere avgrensningene av regelen bør gjøres i forskrift.
- Det bør vurderes å innføre en adgang til utdeling av andre ukurante varer uten å utløse uttaksmerverdiavgift, men avgrensningen av denne adgangen må utredes nærmere.
- Særregelen for uttaksmerverdiavgift ved utdeling av varer til gave- og reklameformål med verdi inntil 200 kroner (bagatellmessig verdi) fjernes. Det samme gjelder særregelen om fradragsrett for anskaffelser av varer med bagatellmessig verdi til slike formål.
- Fritaket fra merverdiavgift ved utdeling av næringsmidler endres. Det avgjørende bør være om varen har kort gjenstående holdbarhet, og om mottakeren driver aktivitet med allmennnyttig formål, som skoler, idrettslag, musikkorps, loppemarkeder eller veldedighet. Kravet til registrering i enhetsregisteret bør opprettholdes ut fra kontrollformål, likevel slik at mottakeren kan være en del av den registrerte enheten. De nærmere avgrensningene av regelen bør gjøres i forskrift.

- Det bør vurderes å innføre en adgang til utdeling av andre ukurante varer uten å utløse uttaksmerverdiavgift, men avgrensningen av denne adgangen må utredes nærmere.

Naturvernforbundets kommentarer

Naturvernforbundet er prinsipielt enig i ekspertgruppas vurderinger. Vi vil imidlertid minne om at nye tilskuddsordninger kan møte motbør både i embetsverket og blant politikere. I påvente av mer ideelle løsninger bør differensiering av merverdiavgiften, med reduserte satser eller nullsats, fortsatt være en del av verktøykassa for å fremme aktiviteter som fra et miljøståsted er ønskelig. Dette er spesielt viktig når det er vanskelig å gjennomføre prising av eksterne effekter på aktiviteter som bør begrenses, eller innføring av nye tilskuddsordninger.

8 Temaer på tvers

8.2 Standarder

8.2.4 Ekspertgruppen anbefaler at

- Det utvikles flere bransjevis og nasjonale standarder som kan fremme utviklingen av en sirkulær økonomi. Dette kan være knyttet til oppfyllelse av regelverk, til oppskalering av nye sirkulære løsninger, og til kunnskapsutvikling. Det er behov for nye standarder innenfor spesifikke sektorer, material- og produktkategorier.

Naturvernforbundets kommentarer

Det må presiseres hva som skal til for at standarder vil fremme sirkulær økonomi. Standardene må føre til lengre levetid på produktene og at de blir lettere å reparere. Standardiserte deler og verktøy kan være en del av dette.

8.3 Offentlige anskaffelser

Naturvernforbundets kommentarer

Her kommer ikke ekspertgruppen med konkrete anbefalinger. Naturvernforbundet støtter ekspertgruppens vurderinger av svakhetene i dagens lovverk om offentlige innkjøp. I tillegg til lov om offentlige innkjøp bør klima-, natur- og forurensningsambisjoner konkretiseres i tildelingsbrev og oppdragsbeskrivelser fra departementene. Det er en viktig påpeking av ekspertgruppen at anskaffelsesloven ofte ikke er tilstrekkelig. Innkjøpskompetansen og offentlige etater må styrkes. Naturvernforbundet har tidligere tatt til orde for kjøpestopp av kontormøbler i staten.

Vurderingene av tiltak gjøres i kapittel 13, der de konkrete forslagene fra ekspertgruppen står.

8.4 Industriell symbiose

8.4.5 Ekspertgruppen anbefaler at

- Arbeidet med å kartlegge og identifisere ressursstrømmene for å utvikle industriell symbiose og økt sirkularitet styrkes, og at disse dataene deles.
- Relevante regelverk gjennomgås for å identifisere reguleringer som hindrer bærekraftig utnytting av ressurser fra annen produksjon.

- Virkemiddelapparatet må vektlegge forutsigbarhet og tilrettelegge for at næringslivet kan legge langsiktige strategier ved utvikling av nye sirkulære verdikjeder og industrielle symbioser.

Naturvernforbundets kommentarer

Målet med å støtte utviklingen av industrielle symbioser må være å redusere det totale råmaterialforbruket samt oppnå reduksjon i energibehovet. Løsningene må dermed *erstatte* annet materialuttak, slik at samlet uttak går ned. Naturvernforbundet er også bekymret for at det vi kommer ønsker om å ta i bruk nye arealer for å etablere industrielle symbioser, og at kommuner og fylkeskommuner går i gang med å tilrettelegge for nye arealer, men at bare enkeltstående industribedrifter i praksis etablerer seg. Rammeverk rundt slike symbioser må derfor være innrettet for å unngå slike effekter.

Naturvernforbundet er enig i at regelverk skal gjennomgås og flaskehalser fjernes for mest mulig effektiv ressursbruk. Men, dette må ikke bli en kilde til råmaterialebruk som øker det samlede presset på råmaterialer, energi og andre ressurser. Kommuner og fylkeskommunes synes å lokkes til dette initiativet for å øke volumet i produksjon, ikke øke ressurseffektiviteten.

Fysisk etablering av nye industriområder må unngås. Et eksempel er datasentre med mye overskuddsvarme som ingen kan utnytte på grunn av avstand. Nærhet i *rom* (sted) er bare en av utfordringene. Like viktig er det med tiltak som utjevner ulikheter i *tid*. Når en virksomhet får et restprodukt eller avfall, er det ikke gitt at potensiell avtaker trenger det på samme tidspunkt.

8.5 Delingsøkonomi

Naturvernforbundets kommentarer

Her fremmer ikke ekspertgruppen konkrete forslag. Prioritering av offentlig areal må gå til delingstjenester som faktisk er bærekraftige. Naturvernforbundet støtter vurderingen av utvikling av bransjestandarder for beste praksis på dette området og støtter utredning av en forbrukerleielov.

Ekspertgruppa vier mye plass til risikoen for at delingsøkonomi vil øke ressursforbruket. «Leie i stedet for eie»-modeller fins allerede i Norge, og disse må stimuleres der det gir lavere råvare- og arealbruk. En privatbil står stille mesteparten av tida, og en drill brukes svært lite. Utleie av verktøy, klær og møbler bør stimuleres. Mange bibliotek har tatt inn verktøy i sin utlånsportefølje. Offentlige gratis-tjenester kan være med å modne markeder, men bør organiseres slik at de ikke hindrer næringsutvikling.

8.6 Reparasjoner

8.6.6 Ekspertgruppen anbefaler at

- Det innføres en bransjeordning for reparasjon av elektronikk og hvitevarer. Ordningen bør organiseres gjennom en bransjeavtale, hvor bransjen selv står for fastsettelsen av et gebyr ved salg av nye produkter, som skal bidra til å finansiere ordningen. Myndighetene kan også bidra til å finansiere ordningen i en startfase for å sikre rask innføring. Dersom ordningen lykkes med å øke omfanget av reparasjoner, bør det vurderes å innlemme flere typer varer i liknende ordninger.
- Det innføres en tilsvarende reparasjonsordning for tekstiler, sko og reiseeffekter. Myndighetene finansierer ordningen, gitt at det innføres en tekstilavgift. Ordningene med tilskudd må sees i

sammenheng med utredningen knyttet til avfallsforebyggende aktiviteter i kapittel 15, og bør evalueres etter en viss tid.

Naturvernforbundets kommentarer

Naturvernforbundet etterlyser krav til design av produkter for å gjøre dem lettere å reparere og insitamentene for å inkludere reparasjonstjenester for alle som selger produkter, uavhengig av bransje.

Ekspertgruppen anbefaler å innføre en bransjeordning for reparasjon av elektronikk og hvitevarer. Naturvernforbundet støtter ordninger hvor kostnadene med å tilrettelegge for reparasjon betales av selgere av nye produkter og dermed øker prisen på nye produkter.

Men, erfaringer fra blant annet bransjeavtale for skogbruket viser store utfordringer. Her henviser forskriften til bransjeavtale. Selv dokumenterte og erkjente grove brudd på denne bransjeavtalens bestemmelser, viser seg å være umulig å sanksjonere. Dette skaper et lovtomt rom. Videre kan det oppstå «gratispassasjerer», da det er frivillig å tilslutte seg bransjeavtaler. Det er grunn til å anta at utenlandske aktører ikke vil tilslutte seg en slik ordning. Naturvernforbundet mener slike regelverk må utvikles i nett samarbeid med sivilsamfunnet, og at reglene allmenngjøres og forskriftsfestes direkte. Da kan brudd påpekes og sanksjoneres. Det må selvfølgelig stå bransjen fritt å samarbeide om enda bedre ordninger enn det pålagte minimumet.

Ekspertgruppen viser flere eksempler på europeiske tilskuddsordninger og skattefradrag som kan være aktuelle også i Norge. Til nå har den norske diskusjonen vært knyttet til ulike varianter av merverdiavgifts-bortfall eller -kompensasjon. Ekspertgruppen argumenterer godt for hvorfor bortfall av merverdiavgift ikke vil være tilstrekkelig, og den foreslår direkteordninger som kan gi betydelig mer støtte til en svært utsatt næring.

Naturvernforbundet støtter at store deler av reparasjonsbransjen får bedre rammevilkår, og at det innføres ordninger som oppmuntrer publikum til å reparere flere ting enn i dag, som ulike former for direkte støtte vil gi.

Vi er imidlertid redde for at en ordning med direkte støtte vil ligge langt fram i tid. Forslaget må konkretiseres, utredes og høres, før det kan implementeres. Reparasjonsbransjen sliter nå, og venter vi for lenge, vil det være enda færre reparatører igjen og det vil ta lang tid å få bygd opp tilstrekkelig kapasitet og kompetanse til at reparasjonstakten gir en sirkulær økonomi.

Det haster med å finne ordninger som gjøre det lønnsomt for forbruker å reparere framfor å kjøpe nytt, samtidig som reparasjonsbransjen må ha levelige og stabile vilkår.

Innføring av kommunale vaktmestertjenester som kan utføre enkle reparasjoner for innbyggere som ikke er i stand til å gjøre slike selv.

8.7 Forbrukerrettigheter

8.7.4 Ekspertgruppen anbefaler at

- EU/EØS-regelverk som er relevant for omstilling til sirkulær økonomi innen reparasjon og forbrukerrettigheter gjennomføres fortløpende og så raskt som mulig i Norge. Dette gjelder særlig direktivet om rett til reparasjon, direktiv om forbrukervern i det grønne skiftet og direktiv om miljøpåstander og miljømerker.
- Reklamasjonsfristene i forbrukerkjøpsloven utvides til 3 år for alle varer og 6 år for varer som er ment å vare vesentlig lengre enn 3 år. Videre bør det innføres en bestemmelse om at fristen for

å reklamere knyttes til tingens forventede levetid ved normal bruk, dersom tingen eller deler av den, ved vanlig bruk, er ment å vare vesentlig lenger enn 6 år.

- Retten for selger til å bruke en mangelfri, brukt vare som erstatningsvare ved mangler (omlevering), lovfestes.
- Returrektsordninger som går utover rettighetene i angrerettloven begrenses eller forbys.
- Verdigrensen for salg utenfor selgers faste forretningssted økes til 500 kroner.
- Norge tar opp sirkularitetsaspekter ved eksisterende forbrukerdirektiver med EU. Det bør gjøres endringer i angreretten etter forbrukerrettighetsdirektivet og hvordan den utøves. Det bør blant annet være adgang til å unnta fjernsalg under en viss verdi fra angreretten, og det bør gjøres endringer i retten til fri retur. Videre bør det i forbrukerkjøpsdirektivet innføres en hovedregel om reparasjon som avhjelp ved mangler.

Naturvernforbundets kommentarer

Ekspertgruppens gjennomgang og drøfting viser at det er mange typer lover og regelverk som må justeres for å oppnå en bærekraftig og sirkulær økonomi. Forbrukerrettighetslovgivingen skal sikre forbruker, som den svake part, mot urimelige atferd fra næringsdrivende. At forbrukerhensyn også skal vurderes mot bærekraft og sirkularitet, bringer inn en ny dimensjon som tidligere ikke har vært tillagt særlig vekt.

Det ble i fjor innført gebyr på behandling av saker i Forbrukerklagenemda. Begrunnelsen var å få ned saksbehandlingstida. Resultatet er at det er meldt inn langt færre saker uten av saksbehandlingstida har gått ned. Naturvernforbundet mener innføring av et slikt gebyr strider mot Århuskonvensjonen og svekker forbrukernes mulighet til å klage. Det hjelper lite med rettigheter om de ikke kan ivaretas.

Naturvernforbundet setter pris på at ekspertgruppen viser tydelig retning samt viser at det også innenfor direktiver kan være handlingsrom som Norge bør benytte sterkere enn i dag, som for eksempel for forbrukerrettigheter. Her bør Norge heller utvide enn forkorte garantitid og reklamasjonsrett. Vi mener dessuten at fem års reklamasjonsfrist også gjelde for næringsliv og ikke bare for privatpersoner.

EU-kommisjonen har trukket tilbake Green Claims-direktivet som var nær ved å bli vedtatt. Her har Norge gitt innspill til tiltak som kan innføres i Norge i påvente av bestemmelser fra EU.

Det er en egen høring ute om endringer i markedsføringsloven, angrerettsloven, avtaleloven og forskrift om urimelig handelspraksis. Naturvernforbundet sender mer utførlig høringssvar til disse sakene.

Naturvernforbundet støtter ekspertgruppens vurdering om at norske myndigheter skal gå i dialog med EU for å foreslå endringer i forbrukerkjøpsdirektivet i en mer sirkulær endring, som for eksempel å pålegge forbruker å betale frakt ved retur. En undersøkelse fra [Universitetet i Lund](#) viser at mange returnerte varer ikke selges igjen, men ender opp som avfall.. Forbrukere bli informert om de reelle kostandene samt miljøkonsekvensene ved frakt og retur.

Naturvernforbundet støtter alle de foreslåtte tiltakene.

8.8 Forbrukerbevissthet

I dette kapittelet kommer ikke ekspertgruppen med konkrete anbefalinger.

Naturvernforbundets kommentarer

I boks 8.3. henviser ekspertgruppen til folkepanelet som etterlyser pålitelig informasjon som hjelper folk å redusere forbruket. Naturvernforbundet mener informasjon om produkters material- og

energifotavtrykk (hvilke og hvor mye materialer og energi som har gått med til å fremstille, selge og frakte varen) er eksempler på bærekraftegenskaper som etterspørres. Bruk av giftige komponenter og avfallshåndtering bør også inngå.

Mange innbyggere ønsker å gjøre gode valg, og er villige til å gjøre store endringer om politikerne leder an og viser vei, noe blant annet det nevnte prosjektet i Bergen viser.

8.9 Utdanning og kompetanse

8.9.3 Utdanning: Ekspertgruppen anbefaler at

- Kompetanse om sirkulær økonomi og en bærekraftig forvaltning av ressurser i eksisterende utdanningstilbud styrkes, og det må sikres tilstrekkelig kompetanse i tradisjonelle håndverksfag.

Naturvernforbundets kommentarer

Det er viktig at vi sikrer tilgjengelig realkompetanse til å utføre ulike reparasjoner. Her trengs det både formell og uformell utdanning på mange nivå for å hindre at reparasjonskapasitet blir en sentral hindring for økt levetid.

9 Plast

9.7 Ekspertgruppen anbefaler at

- EU/EØS-regelverk som er relevant for omstilling til sirkulær økonomi på plastområdet gjennomføres fortløpende og så raskt som mulig i Norge. Dette gjelder særlig emballasjeforordningen, direktivet om plastprodukter og revidert grensekryssforordning.
- Det innføres avgift på plastemballasje. Avgiften bør differensieres etter andelen materialgjenvunnet plast.
- Avgiftssystemet på drikkevareemballasje videreføres, og drikkevareemballasje omfattes ikke av en ny avgift på plastemballasje. Det bør vurderes å innføre redusert sats i grunnavgiften på drikkevareemballasje for drikkevareemballasje av materialgjenvunnet råvare.

Naturvernforbundets kommentarer

Vi støtter ekspertgruppens anbefalinger. Vi er positive til, og oppfordrer Norge til, å implementere europeisk regelverk snarest. Vi er også enige i at avgiftssystemet på drikkevareemballasje bør videreføres, og at grunnavgiften må erstattes med materialavgift for å stimulere markedet for sekundære råvarer og som et insentiv for å innfri mål om materialgjenvinning. I tillegg bør det innføres en materialavgift på plastemballasje generelt. Det er viktig at avgiften gjelder all omsetning og at avgiften omfatter både produkter som er produsert innenfor og utenfor EU-/EØS-området.

Nye avgifter på plast vil øke statens inntekter i en overgangsfase. Vi mener det er logisk at en del av de økte inntektene brukes på tiltak som bidrar til en sirkulær økonomi og redusert plastforbruk.

Videre ønsker vi å komme med noen egne anbefalinger:

- Norge bør gå lenger enn emballasjeforordningens minimumskrav til andel ombruksemballasje i ulike sektorer, spesielt når det gjelder take-away-mat og -drikke. Vi er positive til plastpartnerskap som omhandler for eksempel «mat på farten», men mener at dette partnerskapet også bør stimulere pilotprosjekter for å fremme gjenbruk. Videre bør Norge ha mer ambisiøse mål for materialgjenvunnet plast i PET- og plastflasker enn det som følger av EUs engangsplastdirektiv. Vi trenger generelt ambisiøse innblandingskrav av materialgjenvunnet plast i alle typer plastartikler, herunder plastemballasje, og et krav om at plastartikler merkes med innhold av materialgjenvunnet plast. Per i dag finnes ikke et slikt krav, noe som gir lite åpenhet for blant annet forbrukerne og gjør innføring og oppfølging av innblandingskrav vanskelig.
- Norge ligger, ifølge de siste tallene, ikke an til å nå målet om maksimalt 40 plastposer per innbygger i 2025. Selv etter en nedgang på 22 prosjekt etter prisoppgangen fra 4,50 til 6,00 kroner, ligger vi an til 52 plastposer per person i år.
- Norge ligger ikke an til å nå målet om 50 prosent materialgjenvinning av plastemballasje i 2025. Når det gjelder lav materialgjenvinningsgrad, peker ESA på lav utsorteringsgrad hos husholdningene som en av de hovedårsakene. Kommuner bør derfor vurdere differensierte avfallsgebyrer der innbyggerne betaler etter mengden avfall. Avfall som kan materialgjenvinnes, som plast, bør være billigere enn restavfall som går til forbrenning. Et mer enhetlig avfallssystem på tvers av kommuner kan også redusere forvirring hos innbyggerne. Dagens forbrenningsavgifter gir ikke tilstrekkelige insentiver til materialgjenvinning. Avgiftene må revurderes, og tilsetningsstoffer, herunder kjemikalier, må reguleres, slik at all plast som settes på markedet er egnet og trygd til materialgjenvinning.
- Når det gjelder forbud mot flere engangsprodukter i plast, støtter vi å avvente den samlede evalueringen som EU/EØS gjennomfører i juli 2027. Det er imidlertid viktig at Norge forplikter seg til å bruke evalueringen aktivt og justere regelverket der det er nødvendig. Vi er imidlertid ikke enige i ekspertgruppens vurdering om at det ikke er hensiktsmessig å innføre særnorske forbud. Ifølge Mepex-analyser fra 2020 stammer 77 prosent av avfallet som ble funnet i strandryddeaksjoner langs Norges kyst og der opprinnelsen kunne identifiseres, fra Norge. Derfor bør Norge innføre virkemidler nasjonalt dersom problematiske engangsprodukter stadig blir funnet i naturen. Et nasjonalt forbud vil ha reell effekt.
- Engangsemballasje i glass er svært ressurskrevende, og avgiftssystemet bør bidra til å redusere bruken, for eksempel gjennom økt grunnavgift.
- Vi er positive til returselskaper for plastemballasje og til Miljødirektoratets anbefaling om at plikten til medlemskap i et godkjent returselskap skal gjelde alle, slik at nedre grense på 1000 kg for medlemsplikt fjernes.

10 Elektronikk

10.7 Ekspertgruppen anbefaler at

- EU/EØS-regelverk som er relevante for omstilling til sirkulær økonomi på elektronikkområdet gjennomføres fortløpende og så raskt som mulig i Norge. Dette gjelder særlig nytt regelverk som

følger av EU-kommisjonens evaluering av direktivet om elektrisk og elektronisk avfall og nytt regelverk som følger av EUs kommende Circular Economy Act, økodesignforordningen og EUs reparasjonsdirektiv, samt forordningen om kritiske råvarer (CRMA)

- Det innføres en bransjeordning for reparasjon av elektronikk og hvitevarer. Ordningen bør organiseres gjennom en bransjeavtale, hvor bransjen selv står for fastsettelsen av et gebyr ved salg av nye produkter, som skal bidra til å finansiere ordningen. Myndighetene kan også bidra til å finansiere ordningen i en startfase for å sikre rask innføring. Ordningen er nærmere omtalt i kapittel 8.

Naturvernforbundets kommentarer

Ekspertgruppen viser til SSBs statistikk med rundt 147.000 tonn elektronisk (EE-) avfall i Norge i 2023. 77 prosent oppgis å bli sendt til materialgjenvinning. Forskning.no oppgir at vi nordmenn i gjennomsnitt står for 28 kilo EE-avfall avfall i året (verdensgjennomsnitt er 7,8 kilo), og at 9 prosent energigjenvinnes.

Miljødirektoratet viser at kontrollen med innsamling, lagring og eksport av EE-avfall ikke er god nok. Estimer viser at mellom 4.000 og 10.000 tonn EE-avfall eksporteres ulovlig årlig. I tillegg til at dette knyttes til kriminelle nettverk, utgjør det en betydelig miljøfare og tap av mineraler og jordarter som burde inngått i ny produksjon. Naturvernforbundet oppfordrer til enda flere tiltak for å kontrollere varestrømmen ut av Norge og sikre at EE-avfall virkelig resirkuleres.

Nordmenn har mye elektronikk liggende i skuffer og skap. En vrakpant-ordning eller andre tiltak kan få flere til å levere inn elektronikk som ikke lenger er i bruk.

Ekspertgruppen foreslår en bransjeordning for reparasjon av hvitevarer og elektronikk.

Naturvernforbundet anbefaler en obligatorisk ordning, av to hovedgrunner: Den ene er at rene bransjeordninger åpner for «gratispassasjerer», aktører som velger å ikke påta seg forpliktelser og kostnader. Den andre grunnen er at brudd på bransjeavtaler ikke kan sanksjoneres. Selv om det er viktig at bransjen er med, bør ikke myndighetene overlate styringen til aktører som har fortsatt bruk og kast og utvikling av «fast tech» som markedsstrategier.

Naturvernforbundet etterlyser tiltak for å stoppe privatimport av produkter med elektronikk med ukjent innhold og ukjente egenskaper.

Ekspertgruppen vurderer behovet for å redusere forbruket av elektronikk som et selvstendig mål. Dette støtter vi, men tror ikke en reparasjonsordning og en frivillig bransjeavtale vil løse utfordringene. Volumet på elektronikk går opp, ikke ned. Mye digitalisering er effektivt og rasjonelt, men mye er kortsiktig og uten klar nytteverdi.

11 Batterier og kjøretøy

11.6 Ekspertgruppen anbefaler at

- EU/EØS-regelverk som er relevante for å fremme sirkulær økonomi innen batterier og kjøretøy gjennomføres fortløpende og så raskt som mulig i Norge. Dette gjelder særlig batteriforordningen og kjøretøyforordningen.
- Merverdiavgiftsfritaket for elbiler fases ut i tråd med anbefalingen i Skatteutvalget. Se også ekspertgruppens nærmere vurderinger om merverdiavgiftsfritaket for elbiler i kapittel 7.
- Vektkomponenten i engangsavgiften økes for å fremme insentiver til å kjøpe færre og lettere kjøretøy. CO₂- og NO_x-komponentene bidrar til at engangsavgiften fremdeles gir et insentiv til å

velge null- eller lavutslippskjøretøy. Ekspertgruppen understreker at sammensetningen og nivåene på de samlede avgiftene fremdeles må støtte oppunder en overgang til nullutslippsbiler.

- Det innføres en ordning hvor bilverksteder har en plikt til å tilby brukte bildeler ved reparasjoner av kjøretøy som gjøres utenfor garantitiden.

Naturvernforbundets kommentarer

Naturvernforbundet støtter anbefalingene.

Virkemiddelbruken for å fremme elbiler har bidratt til flere biler og mer bilkjøring. Bensin- og dieselbilene burde blitt vesentlig dyrere uten at elbilene hadde fått så store avgiftslettelser. Dette bør nå korrigeres ytterligere utover det som er gjort ved å innføre merverdiavgift er innført på kjøpesummen over 500 000 kroner. Samtidig må avgiftssystemet gi insentiver som fremmer omsetning av kjøretøy med lavt ressursforbruk framfor dem med høyt. En sterkt differensiert engangsavgift, utover dagens vektavgift, kan være én av løsningene.

Det er også avgjørende at det innføres en god produsentansvarsordning som sikrer innsamling og gjenbruk av batterier og gjenvinning av ressursene i batterier som ikke kan gjenbrukes.

12 Tekstiler

12.6 Ekspertgruppen anbefaler at

- EU/EØS-regelverk som er relevante for å fremme sirkulær økonomi på tekstilområdet gjennomføres fortløpende og så raskt som mulig i Norge. Dette gjelder særlig revidert rammedirektiv om avfall og økodesignforordningen.
- Det innføres en særavgift på tekstiler. Avgiften bør omfatte klær, sko og husholdningstekstiler, og beregnes både ut fra vekt og antall.
- Det oppkreves tollavgift i VOEC-ordningen. Det bør innføres et forenklet system for oppkreving av tollavgift for å legge til rette for effektiv vareflyt med lave administrasjonskostnader.
- Norge støtter forslag om å innføre strengere internasjonale regler under Baselkonvensjonen for grensekryssende forsendelser av tekstilavfall, som foreslått av flere europeiske miljøministre. Reglene bør også omfatte forsendelser av brukte tekstiler for ombruk.
- Det blir fortgang i innarbeidelse av det reviderte rammedirektivet om avfall der det i produsentansvaret for tekstiler ligger krav til at produsenter skal dekke kostnader knyttet til informasjon til forbrukere. Det er en rekke krav til hva denne informasjonen skal inneholde. Blant annet er det krav om å informere om bærekraftig forbruk, avfallsforebygging, og ombruk og reparasjonsmuligheter for tekstiler.
- Norge følger med på EU-landenes videre arbeid med en produsentansvarsordning for madrasser og at tilsvarende ordning innføres i Norge.

Naturvernforbundets kommentarer

All den tid det er en liten andel av tekstilene på det norske markedet produseres og avfallsbehandles i Norge, er innføring av EU/EØS-regelverkene svært viktige for å fremme en mer sirkulær tekstilnæring. Både innstramningen i avfallsdirektivet samt de forespeilte føringen i økodesignforordningen er viktige brikker for å kunne regulere næringen og bør innføres så raskt som mulig. I tillegg bør Norge utnytte

mulighetene til å gå lenger en minimumsnivået i avfallsdirektivet på områder som blant annet produsentansvar.

En særavgift bør innføres. Dette for å bidra til å redusere importvolumene og dermed også avfallsmengdene. Den største utfordringen knyttet til tekstilene i dag er volumet. For å få bukt med dette er en særavgift et godt virkemiddel. Avgiften bør innføres per plagg og ikke på vekt.

I dag ilegges kun varer over en viss verdi toll i VEOC-ordningen. Dette bør endres slik at alle varer ilegges toll, slik at ikke vi støtter opp under ultra-fast fashion og fast fashion som i dag går under tollgrensa. Dette vil også gi like konkurransefortrinn for norske og utenlandske, der sistnevnte nå favoriseres gjennom tollfritaket i VEOC-ordningen.

I dag dekkes i utgangspunktet ikke tekstiler av Baselkonvensjonen, i og med at den kun dekker avfall. Tekstiler som sendes ut per i dag, sendes ut som produkter. Dessverre er disse ofte ikke sortert. Store deler av produktene som eksporteres, er ikke egnet for et andrehåndsmarked og bør dermed heller ikke eksporteres som produkter. Dette er en utfordring, og det er behov for enda bedre sortering og økt andel til ombruk i Norge. Økt pris på nye varer gjennom tekstilavgift og tollavgift i VEOC-ordningen kan bidra til dette.

Det må bli fortgang i innarbeidelse av det reviderte rammedirektivet om avfall, der det i produsentansvaret for tekstiler ligger krav til at produsenter skal dekke kostnader knyttet til informasjon til forbrukere. Det er en rekke krav til hva denne informasjonen skal inneholde. Blant annet er det krav om å informere om bærekraftig forbruk, avfallsforebygging, ombruk og reparasjonsmuligheter for tekstiler. Se [Naturvernforbundets innspill til produsentansvar på tekstiler](#).

Norge må følge med på EU-landenes videre arbeid med en produsentansvarsordning for madrasser og innføre en tilsvarende ordning i Norge. Her viser vi til arbeidsgruppen for produsentansvars forslag til definisjon for hva et produsentansvar for tekstiler bør omfatte: «Ethvert produkt, uavhengig av sammensetning eller tilvirkningsprosess, som hovedsakelig består av tekstilfibre eller lær. Dette omfatter klær, sko, vesker, og *hjem-/husholdningstekstiler, som sengetøy, håndklær, duker, pledd og løse tepper samt lignende produkter til bruk i offentlige og private virksomheter, som arbeidstøy, sykehusstekstiler og uniformer.» Avgrensningen bør revideres etter behov.

13 Kapittel 14 Bioressurser

Ekspertgruppen anbefaler at

- Det etableres en nasjonal ressuroversikt over restprodukter og sidestrømmer fra bionæringene. Oversikten må inneholde informasjon om den kjemiske og fysiske sammensetningen i restråstoffraksjoner samt eventuelt innhold av miljø- og helsefarlige forbindelser. Det henvises til omtale og anbefaling om industriell symbiose i kapittel 8.
- Det vurderes om dagens forskrift om merking og omsetning av fôrvarer og animaliebiproduktforskriften skaper unødige barrierer for bruk av biologisk avfall fra hav- og landbruk.
- Vurderingene og anbefalingene til Havbruksutvalget knyttet til å redusere havbruksnæringens bidrag til spredning av lakselus, følges opp.
- Det innføres et omsetningskrav for resirkulert fosfor i gjødselvarer overfor gjødselhandlerne for å fremme bruken av resirkulert fosfor på bekostning av primærfosfor utvunnet fra fosfatstein.
- Det innføres en avgift på utslipp av fosfor og nitrogen i havbruket, der avgiftsgrunnlaget avkortes mot dokumentert oppsamlet mengde fosfor og nitrogen. Fiskeslam er en lite utnyttet ressurs, og

utslipp av fosfor og nitrogen fra havbruket er en forurensningskilde. Avgiften bør kombineres med tiltak rettet mot teknologiutvikling innen oppsamling og utnyttelse av fiskeslam.

- Det innføres en avgift på fosfor- og nitrogeninnholdet i mineralgjødsel i tråd med anbefalingene fra Grønn skattekommisjon. Formålet er å prise de eksterne kostnadene knyttet til overgjødsling og gjengroing som kan tilskrives bruk av mineralgjødsel.
- Produksjonsstøtten i landbrukspolitikken omlegges i en mer klimavennlig retning, i tråd med anbefalingene fra Skatteutvalget og Grønn skattekommisjon.
- Det innføres et ekstra ledd i den foreslåtte avgiften på fosfor- og nitrogeninnholdet i mineralgjødsel for å prise klimagasseffekten som følger av at tilførsel av nitrogen i jordsmonnet ved bruk av mineralgjødsel fører til økt utslipp av lystgass i atmosfæren, i tråd med anbefalingene fra Grønn skattekommisjon og Skatteutvalget.
- Det utredes en avgift på utslipp av klimagasser (metangasser) fra husdyrproduksjon i norsk landbruk etter modell fra Danmark.
- Matsvinnutvalgets anbefalinger om mer forpliktende krav for å redusere matsvinn i Norge følges opp. Når det gjelder matsvinn i husholdninger, som står for en stor andel av det totale matsvinnet, anbefaler ekspertgruppen at det iverksettes flere informative tiltak rettet mot forbrukerne for å redusere dette.

Naturvernforbundets kommentarer

Overordnet ekspertgruppens mer detaljerte forslag er det en rekke særlover som er foreldet og ikke oppdatert med dagens kunnskaper om natur og klima. Alle slike lover knyttet til forvaltning og bruk av bioressurser må revideres og oppdateres i tråd med ny forskning. Dette gjelder særlig jord- og skogbruk, arealbruk, havbruk og fiskerier.

Særlig er det et manglende fokus på helhetlig økosystemforvaltning i mange lover. Dette gjelder både sektorlovens påvirkning på eget økosystem og livsmiljøer for biomangfoldet som lever her, men også de påvirkningene sektoren har for andre, tilliggende økosystemer. Skogen er det økosystemet som er i dårligst økologisk forfatning i Norge, langt under det som er god økologisk tilstand. Dette skyldes lang tid med omfattende hogst, en negativ påvirkning som faktisk er forsterket de siste årene. For eksempel må flatehogst av skog vurderes opp mot den omfattende humifisering og næringsavrenning, blant annet nitrogen, til vassdrag og fjordøkosystemer. Konsekvens av slik flatehogst gir en alvorlig sekundærpåvirkning som ikke ivaretas av skogloven. Dette bidrar til betydelig forurensning av Oslofjorden og mange andre vannforekomster. Skogloven adresserer heller ikke klimautfordringene. Vi mener loven må ta tak og endre dagens skogforvaltning, som bidrar til økte klimagassutslipp.

I en ny skoglov må miljø og næring likestilles. Biologisk verdifull naturskog må bevares i tillegg til alle andre biologisk viktige skogtyper/skogområder. Økologisk funksjonelle kantsoner må bli regelen i landbruket for å hindre avrenning.

Bruk av fremmede arter med høy og svært høy økologisk risiko må totalforbys. Alle subsidieordninger i biosektorene må gjennomgås, og miljøfiendtlige tilskudd fjernes og omgjøres til miljøfremmende virkemidler. I tillegg må nye lovverk som et minimum implementere natur- og klimaforpliktelser i tråd med kravene i internasjonale avtaler. I tillegg må tydelige «føre-var»-holdninger legges i bunnen av alle nye ressurslover. Det er særlig viktig at aktsomhetsprinsippene i naturmangfoldloven, § 4-12, ivaretas på en tilfredsstillende måte. Dette er avgjørende for at naturressurser i utgangspunktet er høstet på en bærekraftig og kunnskapsbasert måte, siden mange sektorer i dag ikke driver bærekraftig ressursutnyttelse (for eksempel skog/tømmer, fiskeoppdrett og noen fiskerier). Det er avgjørende at sektorlovene ikke bare ivaretar hver enkelt sektor, men i langt større grad tar tak i og rydder opp i

negative effekter som sektoren har på andre økosystemer (for eksempel skogbruk versus vann og fjorder, havbruk versus kystmiljø og ville laksefisk samt vannkraft versus elveøkosystemer).

En ambisiøs og kunnskapsbasert oppfølging av de 23 punktene i naturavtalen vil være viktige grep for å ivareta både produksjon og framtidig bedre sirkularitet av naturressurser.

For mer detaljerte tiltak viser vi til [miljøorganisasjonenes innspill til regjeringen](#), med over 300 tiltak for å følge opp naturavtalen. Innføring av disse tiltakene vil i stor grad ivareta produksjon av bioressurser samt natur- og klimakrav som er relevante i en kunnskapsbasert oppfølging av ekspertgruppens rapport.

14 Avfall

18.6 Ekspertgruppen anbefaler at

- EU/EØS-regelverk som er relevant for å fremme sirkulær økonomi på avfallsområdet gjennomføres fortløpende og så raskt som mulig i Norge. Det gjelder særlig revidert rammedirektiv om avfall og ny grensekryssforordning.
- Produsenter i større grad må bidra til avfallsforebygging, og at myndighetene derfor utreder hvordan dette kan sikres. Som del av utredningen bør det blant annet vurderes:
 - hvilke avfallsforebyggende aktiviteter produsentene bør bidra til,
 - hvilke produkttyper slike aktiviteter er mest aktuelt for, og
 - hvordan ordningen bør forvaltes og finansieres, herunder om den kan inkluderes i de eksisterende ordningene for utvidet produsentansvar
- Det innføres en avgift på deponering av avfall. Avgiften skal stimulere til redusert avfall til deponi og økt materialgjenvinning. Den kombineres med en særavgift på primære råstoff som sand, grus og pukk mv., som foreslått i kapittel 13.
- Myndighetene utarbeider veiledning eller forskrifter om når og hvordan ulike avfallsfraksjoner kan nyttiggjøres. Dette vil øke mengden avfall som blir forberedt til ombruk eller materialgjenvunnet og gi næringsaktører mer forutsigbarhet.
- Det innføres forsterkede virkemidler som bidrar til økt utsortering av avfall. Dette kan både være å øke bruken av differensiering av avfallsgebyrer i kommunene som bidrar til avfallsreduksjon og økt materialgjenvinning og ombruk, og forsterkede informative virkemidler slik som økt informasjon om kildesortering både mot innbyggere og næringsliv. Dette kan for eksempel gjøres ved å understreke plikten til å informere i de utvidede produsentansvarsordningene.

Naturvernforbundets kommentarer

Vi oppfordrer til rask gjennomføring av EU/EØS regelverk, som tidligere nevnt i kapittel 6.

Naturvernforbundet er enig i at forebyggende tiltak tidlig i verdikjeden, slik som bedre produktdesign, økt ombruk av produkter og økt materialgjenvinning, er viktige grep for å redusere avfallsmengdene og i tråd med avfallshierarkiet.

Forslag om produsentansvar for avfallsforebygging er også noe vi støtter. Produsenter må ansvarliggjøres for hele livsløpet til produktene de setter på markedet. Samtidig er det avgjørende med tydelig avklaring av hvilke produktgrupper som skal omfattes, at alle produsenter av de utvalgte produktgrupper omfattes, at det er tydelig hvilke forebyggende aktiviteter som skal kreves, og at det

etableres kontrollmekanismer. I tillegg bør produsentene bidra med holdningsskapende arbeid rettet mot forbrukere.

Naturvernforbundet støtter avgift på deponering av avfall. I tillegg, som nevnt i kommentarene våre til kapittel 9, bør forbrenningsavgiften økes, slik at avfallsforbrenning blir mindre attraktivt. Norge ligger ikke an til å nå målene om 55, 60 og 65 prosent materialgjenvinning av husholdningsavfall og husholdningsliknende næringsavfall innen henholdsvis 2025, 2030 og 2035. Andel materialgjenvinning i dag er lavere enn for 15–20 år siden. Avfallsforbrenning er et stort hinder for både ombruk og materialgjenvinning og bør derfor aktivt frarådes. En eksportavgift kan forhindre at avfall eksporteres til Sverige for forbrenning og bør vurderes.

Vi foreslår at det innføres forskrift om hvordan ulike avfallsfraksjoner kan nyttiggjøres, istedenfor kun veiledning, siden dette vil være mer effektivt. For konsesjonsbelagte bedrifter bør dette være et krav.

Bruken av sekundære råvarer må stimuleres, for eksempel gjennom innføring av en materialavgift som favoriserer resirkulerte materialer framfor jomfruelige materialer. Her viser vi også til kapittel 9 om plast, hvor vi peker på at det er bedre med differensiert materialavgift enn grunnavgift. Vi støtter også innføring av en avgift på primære råstoff til andre produktområder enn plast. Krav til åpenhet og transparens fra produsentene er avgjørende for at avgiftene skal fungere i praksis.

Forsterkede virkemidler for økt utsortering er også noe Naturvernforbundet er positive til. Differensierte avfallsgebyrer, som vi nevnte tidligere i kapittel 9, samt et harmonisert nasjonalt avfallssystem istedenfor et fragmentert system underlagt hver enkelt kommune, kombinert med mer informasjon til både innbyggere og næringsliv, kan gi direkte effekt på kildesortering og gjenvinning.